

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Бабкіної Майї Іванівни

на дисертацію *Немцевої Тетяни Олександрівни*

**“Виховання громадянської ініціативності старшокласників
у позакласній діяльності”**,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

У сучасних суспільно-політичних та економічних умовах в Україні постає проблема формування компетентного й активного суб'єкта громадянського суспільства з високим рівнем розвитку моральних якостей, здатного набувати необхідні навички громадянської ініціативності та соціальної взаємодії у вирішенні значимих проблем своєї громади та країни. Саме тому громадянське виховання стає невід'ємним компонентом навчально-виховного процесу школи і передбачає запровадження інноваційних педагогічних технологій у системі позакласної виховної роботи. Важливого значення набуває проблема виховання учнів старших класів у період їх самоствердження, дієвого формування соціальних інтересів і життєвих цінностей.

З огляду на зазначене вище, дисертаційна робота Немцевої Тетяни Олександрівни “Виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності” є безперечно актуальною. Дисертантка вмотивовано обґрунтувала актуальність і доцільність свого дослідження, що полягає у вихованні активних громадян, здатних виявляти і реалізовувати власні ініціативи в соціальній, політичній, економічній, культурній сферах громадянського суспільства.

Важливим є те, що дослідниця зосереджує увагу на громадянському вихованні старшокласників, оскільки саме в цьому віці виникає готовність особистості до самопізнання, самовизначення і самоствердження в соціальному середовищі, бажання досягнути певного соціального статусу.

Необхідно відзначити ґрунтовний аналіз, систематизацію та розкриття актуальності проблеми, стан її наукової розробки. У контексті останнього науково вивірено мету, завдання, об'єкт, предмет дисертаційної роботи,

охарактеризовано наукову новизну, методи і практичне значення дослідження. Відповідно до поставлених завдань дисертанткою використано комплекс методів педагогічного дослідження, що дало змогу обґрунтувати та апробувати педагогічні умови, розробити та експериментально перевірити функціонально-змістову модель виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності.

У першому розділі дисертації здійснено аналіз філософсько-політологічних, соціологічних, психолого-педагогічних джерел, що дозволив авторці розкрити сутність і зміст процесу виховання громадянської ініціативності особистості. На основі аналізу психолого-педагогічних джерел дисертанткою визначено психологічні особливості старшокласника та основні психічні новоутворення в цьому віці. Акцентовано на тому, що саме ранній юнацькій вік є важливим і сентизивним для виховання громадянської ініціативності.

Дисертанткою охарактеризовано поняттєвий апарат дослідження, обґрунтовано зміст ключових понять “громадянська ініціативність” та “громадянська ініціатива”, визначено власне трактування поняття “громадянська ініціативність”. На основі дослідження сутності зазначених понять виокремлено когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-практичний компоненти.

Особливої уваги в дисертаційному дослідженні заслуговує підхід до виховання громадянської ініціативності старшокласників, який розглядається як цілеспрямована педагогічна взаємодія, що забезпечує усвідомлення та набуття досвіду учнівською молоддю важливості генерування й реалізації громадянських ініціатив, опанування способів прояву ініціативності в соціальній, політичній, економічній, культурній сферах суспільного життя. Дослідницею розкрито потенціал позакласної діяльності для проявів громадянської ініціативності старшокласників у різних сферах громадянського суспільства.

У другому розділі дослідження дисертанткою висвітлено методика, хід організації та результати констатувального етапу педагогічного експерименту,

визначено критерії і показники, спрогнозовано й охарактеризовано рівні вихованості громадянської ініціативності старшокласників, розроблено функціонально-змістову модель виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, яка забезпечує системність виховної взаємодії. Авторкою зазначено, що в основу змісту виховання громадянської ініціативності старшокласників покладено виховну взаємодію суб'єктів громадянського суспільства, яка здійснювалась на основі особистісно орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного, системного підходів та дотримання принципів комплексності, культуропровідності, оптимізації діяльнісного складника виховного процесу та індивідуалізації виховного впливу. Позитивної оцінки заслуговує визначення, обґрунтування і апробація дисертанткою педагогічних умов виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності.

У третьому розділі дисертаційної роботи висвітлено особливості впровадження функціонально-змістової моделі та реалізації педагогічних умов виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності, представлено результати педагогічного експерименту формувального та контрольного етапів.

Цілком обґрунтованою є апробація під час формувального етапу експерименту системи різноманітних методів і форм, які в процесі позакласної діяльності забезпечили запропоновану функціонально-змістову модель виховання громадянської ініціативності старшокласників як суб'єктів соціальної, політичної, економічної та культурної сфер громадянського суспільства.

Заслуговують на увагу представлені в додатках дисертаційної роботи авторські методичні розробки, які мали застосування в ході формувального експерименту і забезпечили процес виховання громадянської ініціативності учнів старших класів як суб'єктів громадянського суспільства. Позитивної оцінки заслуговують розроблені дисертанткою цільова виховна програма "Сім днів на тиждень" та цільовий проект саморозвитку "Одинадцять сходинок до

успіху” і “Портфоліо успішності”, які сприяли вихованню громадянської ініціативності старшокласників на особистісному та суспільному рівнях.

Необхідно відзначити здійснений дисертанткою педагогічний експеримент і належне опрацювання здобутих експериментальних даних, що дає підстави для висновку про ефективність впровадження авторської функціонально-змістової моделі виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності та програмно-методичне забезпечення виховання цієї інтегрованої якості в педагогічну практику загальноосвітніх навчальних закладів.

Рецензована дисертація має незаперечне практичне значення. Запропонована функціонально-змістова модель та програмно-методичне забезпечення можуть бути використані класними керівниками в процесі організації позакласної виховної роботи, педагогами-організаторами, заступниками директорів загальноосвітніх шкіл з виховної роботи, викладачами вищих навчальних закладів для проведення курсів громадянського спрямування, у системі післядипломної педагогічної освіти.

Автору дисертації вдалося досягти мети і розв'язати поставлені завдання. Вірогідність результатів і висновків проведеного дослідження забезпечена теоретичною і методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, застосуванням методів науково-педагогічного дослідження, відповідних його меті і завданням.

Основні результати дисертації достатньо повно викладені дисертанткою в наукових публікаціях, оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст автореферату є ідентичний основним положенням дисертації.

Зазначене вище дозволяє зробити загальні висновки, що дисертаційна робота Немцевої Тетяни Олександрівни є науковим теоретично-практичним внеском щодо дослідження проблеми громадянського виховання учнівської молоді. У роботі здійснено багатоаспектний аналіз досліджуваної проблеми, в результаті якого були сформульовані науково обґрунтовані положення і висновки, що підтверджують виконання завдань дисертаційного дослідження.

Зміст основних положень і висновків дисертації свідчить про новаторський підхід дисертанта до досліджуваної проблеми, яка характеризується як науковою новизною, так і має важливе теоретичне і практичне значення для удосконалення виховної роботи з учнівською молоддю. Дисертаційна робота має чітко розроблену структуру і логіку викладення матеріалу та загалом відповідає встановленим вимогам.

Позитивно оцінюючи результати рецензованого дослідження, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження і побажання:

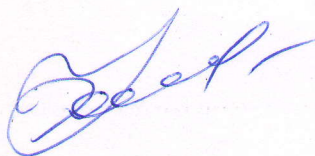
1. На с. 27-29 дисертації здійснено ретроспективний аналіз проблеми становлення громадянського виховання, зокрема виховання патріотизму і формування активної особистості. Однак, у тексті дисертації бажано було б більш ґрунтовно розкрити історико-педагогічну генезу формування громадянської ініціативності особистості в Україні, що дало б змогу використати позитивні здобутки минулого щодо виховання цієї якості в старшокласників у позакласній діяльності.
2. Визначені дисертанткою особистісно орієнтований, суб'єктно-діяльнісний та системний методологічні підходи до процесу виховання громадянської ініціативності старшокласників, на нашу думку, варто було б доповнити застосуванням середовищного підходу, що дало б змогу досягти вищої результативності в процесі формувального експерименту.
3. На наш погляд, у дисертації недостатнє відображення віднайшли принципи виховної взаємодії, зазначені на с. 104-105. Варто було б розглянути принцип наступності та безперервності з метою подальшого формування в старшокласників громадянської ініціативності.
4. В експерименті взяли участь старшокласники і педагогічні працівники міських загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів. На нашу думку, варто б було залучити до експерименту старшокласників і вчителів середніх загальноосвітніх шкіл сільської місцевості з метою більш об'єктивної результативності в процесі досліджуваної проблеми.
5. У дисертації зазначені суб'єкти виховної взаємодії, а саме старшокласники, педагоги, батьківська громадськість, місцева громада та інші. Вважаємо, що дослідження потребувало б глибшої характеристики впливу сімейного середовища та його взаємодію з педагогічним колективом у процесі виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності.

Однак, зазначені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не ставлять під сумнів її теоретичне і практичне значення. Дисертаційна робота Немцевої Тетяни Олександрівни є завершеною працею, в якій отримано науково обґрунтовані результати, що дають змогу

вирішити актуальну педагогічну проблему виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності.

Таким чином, дисертаційна робота “Виховання громадянської ініціативності старшокласників у позакласній діяльності” відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема, пунктам 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка Немцева Тетяна Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:
к.пед.н, доц.

Бабкіна М.І.

підпис к.пед.н., доц. Бабкіної М.І.
засвідчує
Вчений секретар НУ «Львівська політехніка»
к.т.н., доц.

Брилинський Р.Б.